

ВСТУПНЕ СЛОВО

Це був магічний затишний вечір: у переповненій книгарні-кав'ярні Старого Лева на вулиці Галицькій у Львові зібралися «свої люди», з якими ми читали поезію та прозу з антології «Кримський інжир. Чаїр» та куштували плов і солодоці, якими частувала місцева спільнота кримських татар. Це був вечір 23 лютого 2022 року. А наступного ранку в поїзді, під'їжджаючи до Києва, я зустрів повномасштабне вторгнення Росії в нашу країну.

У цей біфуркаційний момент ще не історії, а сьогодення, ми всі разом проживаємо з вами війну. Війну, яка для кожного і кожної з нас має персональний вимір. Сьогодні ми або наші рідні у лавах ЗСУ, або в окупації, або у вимушеній міграції, або в полоні, або у волонтерському русі... або закатовані. Війна не залишає можливості стояти осторонь та споглядати – вона залишає болючі рани на десятиліття вперед.

Це – екзистенційна війна, у якій стоїть питання нашого виживання – українців, кримських татар, громадян

України, нашої країни загалом. І ця війна розпочалась у лютому 2014 року з тимчасової окупації Криму. Ми часто чуємо про грубі порушення прав людини на півострові за ці роки, але деколи не усвідомлюємо, що одна із засадничих причин цього – ідентичність. А саме її руйнування та зміна. Нищівна «реставрація» Ханського палацу в Бахчисараї, скорочення годин української та кримськотатарської мов у школах, переслідування за українські пісні, гімн, демонстрацію прапора, спотворення сторінок історії, таврування вірян «терористами-екстремістами», заборона національних інституцій та створення фейкових проросійських...

Це наша антиколоніальна війна – ми починаємо голосно давати відповідь на питання «хто ми є?» та мусимо повернути собі власні імена. Справжні імена наших міст і сіл, наших героїв, феноменів нашої культури та історії. Повернути звучання нашої мови та право собі обирати своє майбутнє. Але це право сьогодні маємо виборювати немов у кримськотатарському національному виді спорту *küreş* (куреш) – коли, борючись на поясах, необхідно покласти суперника на лопатки. Зрештою, *küreş* перекладається як боротьба – і це не тільки вид спорту.

Власне, про Крим як землю, яку Росія та її хвороблива імперія планомірно намагається колонізувати з XVIII століття та видати за «свою прелесть», говорить у своїй «Інжирній промові» Тімоті Снайдер, всесвітньо відомий історик, професор Єльського університету. Снайдер наголошує на важливості повернення історії кримських татар та півострова, а я додаю, що кримським татарам зараз час нарешті позбуватись колонізаційних кайданів – переставати повсюдно говорити російською, досліджувати далі власну історію, розвивати культуру, а не копіювати чужу (наприклад, танець «лезгінки» на весіллях), домагатись повернення

колективних політичних прав. Це важливі задачі нашого тилу в той час, коли наші співвітчизники в окопах, у пікселі, зі зброєю в руках та ціною власних життів змушують ворога забратися геть.

Війна приносить багато незручностей та змушує робити вибір – без цього свобода не досягається.

Цей вибір свого часу зробили й автори антології, яку ви тримаєте в руках: перший заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріман Джелял, громадянський журналіст Сервер Мустафаєв, активіст Асан Ахтем. Сьогодні всі вони за російськими ґратами через надумані абсурдні звинувачення, бо справжня мета їхніх арештів – придушити боротьбу за свою землю та свободу, перетворити мешканців півострова на безголосе населення. Вони є голосами сміливого покоління, чиї цінності гідності та свободи міцніші за російські решітки. Вони не розміняли персональні дивіденди, женучись за легким рублем та статусом «халіфа на годину», на майбутнє народу та країни. Щороку ми отримуємо на наш конкурс прозу й поезію від таких особистостей – таким чином уже сформувався новий-старий жанр «літератури з-за ґрат» – жанр, який існує всупереч авторитарним режимам і у якому, в тому числі, фіксуються свідчення їхніх злочинів. Злочинів, за які обов'язково буде справедливе покарання, а самі політв'язні будуть на волі, на вільній батьківщині, разом зі своїми родинами.

Аби ви насолоджувались найкращими роботами конкурсу, які надійшли з різних куточків України та світу, окрім нас з Анастасією Левковою, співупорядницею та редакторкою цієї антології, тексти відбирали потужні імена в українській та кримськотатарській літературах, члени та членкині нашого журі: Іван Андрусяк, Катерина Калитко, Андрій Курков, Бекір Мамут, Майє Абдулганієва, Джеміле Сулейманова.

допатки. Зрештою, *küreş* перекладається як боротьба – і це не тільки вид спорту.

Власне, про Крим як землю, яку Росія та її хвороблива імперія планомірно намагався колонізувати в XVIII століт-

Наш *küreş*, який маємо гідно всі разом пройти, обов'язково закінчиться нашим *ğalebe* (перемогою), бо які інші варіанти можуть бути?

Алім Алієв, засновник українсько-кримськотатарського літературного проекту «Кримський Інжир / Qırım İnciri»

чином уже сформувався новий-старий жанр «літератури з-грат» – жанр, який існує всупереч авторитарним режимам і у якому, в тому числі, фіксуються свідчення їхніх злочинів. Злочинів, за які обов'язково буде справедливе покарання, а самі політв'язні будуть на волі, на вільній батьківщині, разом зі своїми родинами.

Аби ви насолоджувались найкращими роботами конкурсу, які надійшли з різних куточків України та світу, окрім нас з Анастасією Левковою, співупорядницею та редакторкою цієї антології, тексти відбирали потужні імена в українській та кримськотатарській літературах, члени та членкині нашого журі: Іван Андрусяк, Катерина Калитко, Андрій Курков, Бекір Мамут, Майя Абдулганієва, Джеміле Сулейманова.

ІНЖИРНА ПРОМОВА

Вітаю. Я Тімоті Снайдер. Я історик і маю велику честь спілкуватися нині з вами.

Я вирішив, що на честь фестивалю говоритиму англійською про те, що, напевно, всі у Криму і всі, хто з Криму, знають. Утім, мабуть, людям іззовні, по всьому світу, небагато відомо про історію колонізації, історію Російської імперії в Криму, історію імперії загалом у Криму.

Я думаю про це все, бо я думаю про Кримський міст¹, який для мене є екологічним чудовиськом. Цього мосту не повинно там бути: Крим дуже тісно пов'язаний з Україною, вода, електрика і все інше може йти з України до Криму. Тому немає потреби в цьому мості. І, звичайно, це імперське чудовисько, демонстрація імперської влади – персональної імперської влади Путіна.

¹ Лекція була підготовлена невдовзі після вибуху на Кримському мості 8 жовтня 2022 року (тут і далі прим. редакторки).